

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 21 augustus 2022
Thema 'Brieven van Petrus - over standhouden in verdrukking'
Toespraak Franck Ploum

1.

'AZC Nee nee nee'. Zo hoorden wij kinderen uit Albergen scanderen, alsof ze het zelf hadden verzonnen.

'Met 300 azc'ers van kleur binnenkort in Albergen verkrachting, beroving en terreur!'. Schreven anderen op borden die toen een camera kwam snel werden weggehaald.

Boerenprotest met bedreigingen, intimidatie en een hakenkruis.

Steeds vaker en steeds meer kun je het gevoel krijgen dat 'Nederland Polderland' niet meer bestaat. Elke discussie ontaard in een loopgravenoorlog. Geen middenweg lijkt meer te vinden, alles staat op scherp. Geen mens die bereid is om een strobreed toe te geven of iets van zijn of haar standpunt of eisenpakket af te zwakken.

Datzelfde zien we op het wereldtoneel. Alsof er ineens uit het niets overall conflicten op tafel komen die leiden tot spanningen tussen groepen of landen. Oorlog is geboden of ligt op de loer. De haantjes kraaien om het hardst en de alfa-mannetjes beklimmen de rotsen om hun spierballen te tonen.

We leven in roerige tijden. Er zitten grote veranderingen aan te komen, ingegeven doordat we op allerlei punten tegen grenzen aanlopen: grenzen van economische groei, grenzen van bevolkingstoename, grenzen van wat de aarde dragen kan, grenzen van wat leefbaar is, grenzen van wat de aarde ons geven kan aan grondstoffen, grenzen van wat mensen bereid zijn te doen en te laten voor een hoger doel. Dit gecombineerd met de enorme klimaatcrisis die op onze stoep staat, maakt dat er veel onrust en verwarring is. Hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, Jan Rotmans noemt dat: 'We zitten in een transitie.'. En zegt hij dan bemoedigend erbij: de vorige grote transitie was begin 20^e eeuw en die leidde tot de eerste en tweede wereldoorlog. Hoewel hij hoopt dat het zo ver niet zal komen, weet hij uit onderzoek dat geen enkele grote transitie in de geschiedenis zonder slag of stoot heeft plaatsgevonden: het gaat hoe dan ook altijd gepaard met conflict en onrust.

Misschien herkennen we dat ook wel uit ons eigen leven. De meeste mensen houden nu een keer niet van verandering. Dat maakt onzeker, voelt onveilig, roept angst op voor het onbekende, het nieuwe. Liever de vleespotten van Egypte in onvrijheid, dan de onzekerheid van de woestijn in vrijheid. In tijden van transitie groeit de heimwee naar hoe het ooit was, zoeken we houvast in wat we kennen, willen we bewaren wat in onze ogen goed was en worden we blind voor de kansen die in het vooruitzicht geboden worden. En we worden ook een beetje blind voor elkaar. Het krijgt een karakter van 'ik eerst', 'wij eerst', pas op dat je niet bedonderd, bestolen, in het nauw gedreven wordt, pas op voor die onbekende – vooral die van kleur - die een stukje van jouw welvaart vraagt: voor je het weet is het hele dorp een verkrachtingsoord. Een voedingsbodem voor complot en populistische en vaak ook voor rechtse politiek rechtsradicaal gedachtegoed.

2.

Hoe blijf je in zo'n cocktail van onrust staande? Hoe kun je het volhouden met goede woorden en gedachten over liefhebben en goed leven? Kan dat? Is dat een haalbare kaart?

De brieven van Petrus doen een poging daartoe. Natuurlijk in een heel andere tijd dan de onze, maar wel ook in een tijd van grote verandering, zeg maar: transitie. Ingegeven door de val van Jeruzalem en de vernietiging van de Tempel en het steeds meer opkomende Griekse denken, het Hellenisme. Bovendien leefde men nog volop in de eindtijdgedachte. Dat kennen we ook van de

evangelieverhalen en de brieven van Paulus: het einde is nabij: omgord je lendenen, wees waakzaam, je kent dag noch uur, zorg dat je aan de kant van de schapen staat en niet bij de bokken eindigt bij het laatste oordeel. enz. enz. Deze wereld loopt op z'n eind was de gedachte. En inde vernietiging van de tempel zagen sommigen het begin daarvan. Complotdenken is van alle tijden

Brieven van Petrus? Zult u wellicht denken. Nee ze zijn inderdaad niet van Petrus zelf. Het zijn zogenoemde pseudepigrafisch geschriften. Dat wil zeggen dat ze op naam van Petrus geschreven zijn maar zeker niet door hemzelf. Van dat soort geschriften kent de bijbel er vele. Ook de helft van de brieven van Paulus is niet van Paulus zelf. Documenten worden op naam gezet om er gewicht en betekenis aan te geven. Daarmee verschaft je je toegang tot een kring van mensen die zich betrokken voelt bij de persoon op wiens naam je de brief plaatst. Vaak zijn het dan leerlingen of volgelingen van een persoon die in bepaalde kringen groot aanzien heeft gehad.

De brieven van Petrus zijn geschreven als een soort gedichten. Dat wil zeggen, compacte taal met vele lagen. Taai dus bij eerste lezing. Het zijn teksten die vragen om lezen en herlezen. Daarnaast gaan ze ook voorbij aan tijd en ruimte, ze hebben iets metafysisch. En wat voor ons 21^e eeuwers ook niet altijd makkelijk is: God is vanzelfsprekend als de alles overkoepelende grootheid.

3.

In de eerste brief schets de auteur wat er allemaal aan de hand is. Hij geeft een beeld van de bestaande verhoudingen. Verhoudingen tussen man en vrouw, vrije en slaaf, rijk en arm, bezitter en bezitloze. En voor je het weet kun je op het verkeerde been gezet worden want soms lijkt het erop dat de auteur die orde, of beter gezegd, deze wanorde, deze onrechtverhoudingen lijkt te bevestigen en steunen. Maar als je verder leest en dan kom je bij het stuk dat wij vanochtend hebben gelezen dan blijkt dat toch niet het geval. Hij roept niet op die wanorde te handhaven, maar om je als messiaans mens te voegen naar deze verhoudingen. Dat wil zeggen dat je je aanpast aan de omstandigheden, omdat er alleen binnen de bestaande omstandigheden iets te bereiken is van je eigen idealen. Het lijkt te rijmen op wat in de evangelieverhalen wel eens klinkt: *in de wereld en niet van de wereld*.

Toch is dat altijd een lastig discussie vind ik zelf. In hoeverre moet je je aanpassen aan omstandigheden? Loop je dan niet het risico te assimileren, onzichtbaar te worden? Loop je niet het risico dat je uiteindelijk zelf de verhoudingen en wanverhoudingen ook als normaal en onveranderlijk gaat beschouwen? Er is een groep ethische beleggers die pertinent geen aandelen in olie koopt. Er is ook een groep ethische beleggers die dat juist wel doet, want via de aandeelhoudersvergadering kun je meerderheden krijgen om de bedrijfsvoering te beïnvloeden en een andere kant op te sturen. Wat is de beste strategie om je idealen te verwezenlijken?

De theoloog Tom Naastepad zei ooit: 'Het maakt een hemelsbreed verschil of je een wereld die je niet aanstaat bijvalt of dat je daarin positie kiest terwijl jou een totaal andere wereld voor ogen staat'. In de brieven van Petrus is het advies: neem deel met het visioen voor ogen.

Dus: niet kwaad met kwaad vergelden, geen bedrog, vrede zoeken, liefhebben, solidair zijn. Ook al doet deze wereld dit allemaal niet en leef jij in die wereld, jij kunt er toch aan vasthouden.

4.

Hoe houd je staande met je idealen in de wereld waarin wij leven en waarvan wij onmiskenbaar deel uit maken. Wij ontkomen er niet aan onderdeel te zijn allerlei systemen en verhoudingen die wij niet willen. In de tijd van de brieven van Petrus was het waarschijnlijk nog heel goed mogelijk te leven zonder deel te hebben aan groot onrecht of oneerlijke handel. In onze geglobaliseerde wereld, waarin producten en goederen uit de hele wereld komen, handel wereldwijd gaat en voedselketens niet of nauwelijks te traceren zijn is dat onmogelijk. Of we willen of niet, het wereldwijde

marktdenken heeft ook ons in de greep. Of we willen of niet ons huis staat, hangt, ligt vol met spullen waar onrecht aan kleeft.

Dus ook al ben je een mens van hoop, iemand bij wie het visioen recht op het netvlies staat, dan nog is het niet ondenkbaar dat je cynisch wordt van de wereld en jouzelf in die wereld. Want hoe je het ook bekijkt, je bent niet alleen in deze wereld, de wereld is ook in jou. En als het cynisme en het doemdenken je een keer te pakken heeft, dan is het einde zoek, dan word je als het ware meegezogen in het onrecht, in de wanorde. Gelukkig overkomt ons dat niet allemaal, in elk geval overkomt het ons niet allemaal tegelijkertijd waardoor we met z'n allen de modder in zakken. Hierdoor kunnen we elkaar wakker houden en op koers: liefdevol en in solidariteit, met goed leven voor ogen.

Staande blijven in deze wereld. Moet je je daarvoor aanpassen? En hoever ga je daar dan in? In de Petrusbrieven worden de volgelingen van Jezus beschreven als buitenbeentjes, als buitenstaanders, alle andere mensen worden gevat onder de noemer 'volkeren'. Dat 'apart' staan, dat buitenbeentje en voorbijganger zijn, rijmt sterk op het vreemdelingschap dat het volk Israël zo kenmerkt sinds de dagen van Abraham en Sara. Het rijmt ook op de oproep 'heilig', een 'heilig volk' te zijn. Heilig betekent namelijk letterlijk 'apart'. De volkeren – in de bijbel altijd 'heidenen' genoemd en dat is altijd lastig omdat dit woord 'heidenen' in de bijbelse tijd helemaal geen negatieve klank of bijtoon had en in onze dagen, vooral dankzij de christelijke kerken, wel - de volkeren hebben het voor het zeggen en de Jezusvolgers zijn de vreemdelingen, de voorbijgangers. Dat is in onze tijd niet anders. Wij zijn een minderheid. De verhoudingen liggen zoals we nu hier in deze kerk zien. Het aantal bezette stoelen en het aantal lege stoelen, zo ligt het ongeveer tussen de Jezusvolgers en de mensen die niets meer met dat hele verhaal hebben.

De brieven van Petrus zijn in die zin voor ons geschreven. Ze lijken te zeggen: zorg er nu voor dat er wat van je uit gaat! Dat er woorden klinken en gedachten uit je voortkomen die de buitenstaander doen denken: ja zo had ik het nog niet eerder gehoord of bedacht, daar ga ik eens over nadenken, dat spreekt me wel aan. En het vraagt ook dat wij staande blijven op de momenten dat wij bevraagd worden op ons visioen. 'Ga jij nog naar de kerk?' en dan klinkt er altijd zoets door van: jij bent toch een weldenkend mens? Of: ben jij nou gek! En hoe vaak hebben we dan niet de neiging om onszelf te verdedigen, of te vergoelijken: ja, maar niet zo streng hoor. Ja, maar ik geloof ook niet alles hoor. Beter zou zijn te zeggen – in de lijn van de brieven van Petrus – Ja natuurlijk! Kijk eens om je heen. Wat een puinhoop, wat een angstzaaijerij, wat een onrecht. Ik ga daar niet in mee, Ik wil me niet laten voeden door media die de schreeuwers in beeld brengt en de sensatie opklopt, door beelden van kinderen voor het karretje van ouders gespannen, roepend 'nee, nee, nee'. Ik geloof in een verhaal dat ons hieruit wegtrekt. Dat ons uit dit Egypte, dit angstland weghaalt en perspectief geeft op liefhebben en goed leven. Ik wil me voeden met woorden als solidariteit, naastenliefde, menselijke maat. Dat verhaal geeft zo veel meer perspectief. Waarom doe jij dat eigenlijk niet? En dan kan de dialoog, het gesprek beginnen.

Laten we het proberen! Wie weet geeft het energie. In elk geval haalt het je weg bij het gevoel dat je kan overvallen bij het horen en zien en om je heen kijken naar deze wereld, dit land, je eigen omgeving en de mensen om je heen, het gevoel dat dat kennelijk allemaal normaal is en dat jij gek bent. Nee je bent niet gek, je hebt een ideaal, een droom die je optilt boven de waan van de dag uit: deze wereld nieuw, einde onrecht, einde oorlog, einde al wat niet tot leven strekt. Goede dagen voor allen en voor de aarde. Voor de wereld een dwaasheid, voor ons een denkrichting om van en voor te leven.

Zeg Amen. Dat het zo moge zijn.